

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.341+343.237

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.4.21>

П. С. Єпринцев

<https://orcid.org/0000-0002-9790-9565>

кандидат юридичних наук, доцент,
проректор Донецького державного університету внутрішніх справ –
директор Криворізького навчально-наукового інституту

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

У статті встановлено, що головну роль у запобіганні організованій злочинності належить оперативним підрозділам, які проводять ініціативний пошук про діяльність організованих груп та злочинних організацій, фіксацію фактичних даних про кримінальні протиправні діяння, що ними вчинені або готуються; гласні і негласні оперативно-розшукові заходи; профілактику протиправних дій; негласні слідчі (розшукові) дії у межах досудового розслідування; розшук злочинців. Таке спеціально-кримінологічне запобігання проводиться в межах оперативно-розшукових, оперативно-перевірочних, пошуково-інформаційних.

Виходячи з функціонування організованих груп та злочинних організацій, на які спрямована діяльність оперативних підрозділів, виділено напрями офіційно визначеної запобіжної діяльності, зокрема: а) кримінально-розшукові, завданнями яких є запобігання вчинення злочинів, виявлення, попередження, припинення та розкриття злочинної діяльності, розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду, ухиляються від відбування кримінального покарання; б) оперативно-перевірочні, завданням яких є забезпечення адміністративно-правових режимів за допомогою оперативно-розшукових сил, засобів та методів; в) пошуково-інформаційні (інформаційно-аналітична розвідка), завданням яких є здобуття інформації про події чи дії, які становлять реальну загрозу безпеці України будь-якого виду; г) розшукова змішаного типу (некримінально-правового характеру), завданням якої є пошук безвісно зниклих.

У рамках спеціально-кримінологічного запобігання виокремлено оперативно-розшукову профілактику, яка здійснюється переважно негласними заходами, з використанням сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності, основним завданням якої є недопущення вчинення злочинів шляхом здійснення попереджувального впливу на об'єкти (організовані групи та злочинні організації; окремі особи-члени таких груп) шляхом використання прийомів психологічного впливу (передача необхідної інформації, переконання, примушування, навіювання). Також зосереджено увагу на таких превентивних заходах впливу, які застосовуються з дотриманням принципів законності, захисту прав і свобод, гуманності, а також принципу поєднання переконання і примусу: оголошення офіційного застереження; постановка на оперативно-превентивний облік; перевірка фінансового та майнового стану; покладання судом обов'язків.

Ключові слова: організована злочинність, кримінальне правопорушення, запобігання, оперативні підрозділи, оперативно-розшукові заходи, оперативно-розшукова профілактика.

Організована злочинність (ОЗ) і боротьба з нею в нашій державі є надзвичайно складними й актуальними проблемами. Стрімке зростання (за багатьма показниками) і збільшення масштабів цього явища, поширення впливу на всі соціальні сфери становлять реальну загрозу національній безпеці, ставлять перед суб'єктами запобігання нові завдання та змушують знаходити рішучі заходи. Події останніх років, що відбуваються на території нашої держави і безпосередньо пов'язані із суттєвою інтенсифікацією криміногенних загроз, диктують необхідність термінового вжиття комплексу заходів, спрямованих на адаптацію запобіжної практики до нових викликів. Останнє зумовлюється дією, перш за все, чинників політичного (як внутрішньо-політичного, так і зовнішньо- і геополітичного), економічного, правового характеру і знаходить свій прояв у зростанні соціальної напруженості, активному відтворенні нетипових для української криміногенної обстановки, в цілому, кримінальних правопорушень.

У такій ситуації, як зазначили О. М. Бандурка та О. М. Литвинов, необхідним є негайне реагування і втручання (більш того, прямий вплив) на цю ситуацію органів державної влади, так і суспільства в цілому. Крім того, вирішення проблеми протидії злочинності вимагає поглиблення соціального контролю за вжиттям усіх різноманітних заходів, які проводяться з метою запобігання злочинним проявам, у межах дотримання при цьому основних прав людини [1, с. 99].

Тому, торкаючись теоретичного аспекту визначення спеціально-кримінологічного запобігання як особливого виду діяльності щодо запобігання кримінальним правопорушенням, слід нагадати про існуючі в кримінологічній літературі позиції та погляди вчених на цю проблему. Зокрема, точка зору О. М. Литвака полягає в тому, що він розмежовує, і з цим варто погодитися, загальносоціальне запобігання (яке збігається із соціальним прогресом) із спеціально-кримінологічним запобіганням та репресивною діяльністю держави. Автор визначає якісні відмінності попереджувальної діяльності, яка орієнтована на досягнення запобіжної мети без засто-

сування примусу, визначає і спеціалізованих суб'єктів (до яких належать лише органи виконавчої влади, для яких запобігання злочинності є однією з основних статутних функцій) та неспеціалізованих (для яких здійснення профілактичного впливу є не основною функцією в межах своєї конкретної професійної діяльності) [2, с. 22].

На думку О. М. Джужі, у широкому сенсі спеціально-кримінологічне запобігання злочинам полягає у: 1) цілеспрямованому здійсненні цього виду запобіжної діяльності як функції; 2) зв'язку з елементами системи «по горизонталі» (взаємодія) і «по вертикалі» (підпорядкування); 3) неухильному виконанні команд управляючого механізму системи; 4) виборі лінії поведінки відповідно до стану об'єкта профілактичного впливу [3, с. 63].

У той же час В. В. Голіна підкреслює, що в більш вузькому розумінні спеціально-кримінологічне запобігання злочинам мислиться як синтезована кримінологічна теорія і практика організації протидії злочинності шляхом розробки і використання спеціальних знань і методів кримінології та інших галузей (соціології, економіки, психології, педагогіки, антропології, статистики тощо) [4, с. 21]. Також цю діяльність ним розглянуто як сукупність самостійних, але внутрішньо пов'язаних і доповнюючих один одного напрямів боротьби зі злочинністю, змістом яких є діяльність державних органів, громадських організацій і громадян щодо протидії криміногенним явищам і процесам, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки.

На нашу думку, такі погляди на проблему визначення сутності спеціально-кримінологічного запобігання заслуговують на увагу й мають право на існування. Виходячи з цього, спеціально-кримінологічне запобігання ОЗ є комплексною діяльністю державних, у тому числі правоохоронних, органів, установ та спеціальних закладів, за участю широкого кола громадських організацій та формувань спрямованою на зменшення рівня кримінальних правопорушень, виявлення та усунення або нейтралізацію детермінантів, які формують особисту чи масову

протиправну спрямованість (поєднану із застосуванням чи погрозою застосування насильства) злочинних об'єднань, їх відвернення на стадії виявлення наміру чи готування, а також на етапі припинення розпочатої протиправної (у тому числі кримінальної протиправної) діяльності, що здійснюється за допомогою кримінологічних засобів.

Спеціальні (кримінологічні) заходи передбачають здійснення правоохоронними органами безпосередньої роботи, спрямованої на усунення, послаблення, нейтралізацію криміногенних факторів, що впливають на зростання ОЗ, недопущення реалізації віктимних властивостей та якостей жертв злочинного посягання.

У загальному, організація спеціально-кримінологічного напрямку запобігання ОЗ має включати в себе декілька етапів.

I-й) організаційне забезпечення:

- підготовка кадрів, які спеціалізуються на виявленні організованих злочинних груп, банд [5];

- розроблення певних, більш ефективних форм взаємодії з населенням та використання його запобіжних можливостей;

- забезпечення окремих категорій осіб з підвищеною віктимністю засобами захисту та спеціальною технікою тощо.

II-й) інформаційне забезпечення, оперативне надходження кримінологічної інформації та пошук її додаткових джерел;

III-й – прогностично-аналітичне забезпечення включає в себе широкий спектр методів, у тому числі побудови імітаційних моделей, криміногенних ситуацій, карт-схем;

IV-й – теоретико-методичне забезпечення, використання запобіжних можливостей, облік усіх обставин, ситуацій, що складаються, модернізація апробованих і розроблених нових тактичних прийомів, методичних схем запобігання кримінальним правопорушенням.

У той же час, різноманітні спеціальні заходи віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням можна звести до двох основних груп:

1) забезпечення «внутрішньої» безпеки: активізація можливостей виховання, навчання, а саме: правова пропаганда, підвищення кваліфікації, професійне навчання осіб небезпечних професій, удо-

сконалення навчальних програм з метою вироблення необхідної передбачливості, критичності, а в окремих випадках забезпечення спеціальними засобами захисту, зброєю тощо;

2) забезпечення «зовнішньої» безпеки: відповідна організація роботи правоохоронних органів, в тому числі оперативних підрозділів, органів превентивної діяльності НПУ, установка охоронної сигналізації на об'єктах підвищеної небезпеки, заходи з благоустрою території (наприклад освітлення) та ін. Ефективність такого забезпечення, на думку В. О. Тулякова, полягає в інтеграції зусиль усіх суб'єктів запобігання, за умови справжньої, а не формально-декларованої їх взаємодії, принципи якої має бути закріплено в законодавстві [6, с. 15].

Основною діяльністю із запобігання ОЗ є робота оперативних підрозділів. Так, у ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [7] зазначено, що підрозділи, які здійснюють ОРД, зобов'язані в межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень.

Крім того, ст. 9 цього Закону передбачено, що під час здійснення ОРД не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав і свобод мають винятково тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства.

Інформація, отримана з багатьох джерел, дозволяє розробляти та здійснювати різні запобіжні ОРЗ. Серед інформаційних першоджерел щодо злочинності найважливішими є результати аналізу оперативної обстановки на обслуговуваній території або по лінії роботи; матеріали оперативно-тактичної характеристики

території (розміщення об'єктів торгівлі, місць масового відпочинку, де найчастіше можуть вчинятися злочини та інші правопорушення); матеріали кримінальних проваджень; дані адміністративної практики; оперативно-розшукова інформація; повідомлення посадових осіб, представників громадськості, а також листи і заяви громадян; публікації в засобах масової інформації.

На основі аналізу вихідної інформації проводяться заходи щодо виявлення конкретних обставин, уточнення та перевірки отриманих даних, а також усунення виявлених причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів організованими групами та злочинними організаціями (наприклад, крадіжки, грабежі, розбій) [8].

Невід'ємним організаційним елементом під час застосування сил і засобів ОРД у процесі запобігання є правильне з'ясування оперативними працівниками завдань, що виникають у зв'язку з одержаними відомостями і вимагають активних дій, заходів і операцій, основна мета яких спрямована на: недопущення вчинення завершеного злочину й настання шкідливих наслідків; затримання злочинців із виключенням будь-якої можливості настання передбачуваних небезпечних ситуацій, що можуть тягнути за собою тяжкі наслідки; забезпечення притягнення винних до відповідальності за законом; виключення можливості вчинення інших злочинів шляхом усунення умов, що сприяли протиправним діям.

У процесі застосування сил і засобів ОРД під час реалізації даної організаційно-тактичної форми у найтиповіших ситуаціях застосовуються різні апробовані тактичні прийоми запобігання злочинних дій на стадії готування до злочину та замаху на нього. При цьому, оперативні працівники завжди вживають заходів щодо забезпечення безпеки об'єкта злочинного посягання або запланованої чи ймовірної жертви, знешкодження злочинних планів осіб, які готуються до вчинення злочину, своєчасного вилучення (або псування) не тільки зброї, а й інших предметів, спеціально пристосованих (виготовлених) для залякування громадян або маскування правопорушника в момент вчинення злочину.

У завданні конкретним силам, які виконують функцію запобігання злочину, що готується, розробляється лінія поведінки, яка дозволяє поряд із вирішенням основного завдання забезпечити надійну захищеність негласного апарату, а також виведення його з розробки.

Таким чином, використання оперативно-розшукових сил, засобів і методів у поєднанні зі здійсненням інших заходів створює реальні можливості для ефективного запобігання злочинам на різних стадіях їх розвитку.

Одним із різновидів спеціально-кримінологічного запобігання є оперативно-розшукова профілактика. Хоча як зазначає С. О. Павленко, важлива специфічна особливість оперативно-розшукової профілактики, що відмежовує її від інших видів профілактики (кримінологічної, криміналістичної), полягає в тому, що під час її здійснення, окрім гласних заходів, проводяться негласні заходи з використанням сил, засобів та методів оперативно-розшукової діяльності задля досягнення мети оперативно-розшукової профілактики [9]. З таким твердженням погодитися важко, позаяк немає особливого значення якими заходами проводиться запобігання – гласними чи негласними.

У теорії ОРД є достатньо усталеною позиція вчених про те, що мету оперативно-розшукової профілактики становить система заходів, що передбачає: вплив на особу для того, аби вона добровільно відмовилася від реалізації злочинних намірів; усунення причин та умов, якими має намір скористатися особа; штучне створення обстановки, що виключає або істотно ускладнює можливість учинення злочинів; притягнення особи до відповідальності (кримінальної, адміністративної, дисциплінарної) за здійснення підготовчих дій; затримання на «гарячому» під час замаху на вчинення злочину [10, с. 782; 11, с. 15–17].

Одним із напрямів оперативно-розшукової профілактики є виявлення кримінальних правопорушень. У цьому контексті варто наголосити, що ОЗ взагалі та злочинним спільнотам зокрема властиві: прихований характер діяльності; латентність значної частини кримінальних

правопорушень, вчинювана ними; криміногенна активність у поєднанні з конспіративністю протиправної поведінки; кримінальний динамізм, який сприяє швидкому пристосуванню до нових умов і протидії правоохоронних органів. Виявити таємну замасковану протиправну діяльність злочинної спільноти і забезпечити кримінальне переслідування винуватих без застосування сил та засобів оперативно-розшукової діяльності неможливо або вкрай ускладнено [12, с. 97]. У діяльності по розкриттю кримінальних правопорушень мета досягається шляхом вирішення конкретних завдань різного змісту і першим етапом діяльності по їх розкриттю є саме пошук, виявлення та перевірка ознак вчиненого (або такого, що наразі вчиняється) кримінального правопорушення. Тому діяльність правоохоронних органів починається з аналізу вихідної ситуації (шляхом дослідження об'єктів, у яких відображена інформація про злочинну діяльність), в результаті якого у суб'єкта формується вихідна модель дій [13, с. 93], яка надалі слугуватиме розробці та плануванню дій щодо фіксації злочинної діяльності.

Пошук ознак діяльності організованих груп та злочинних організацій здійснюється за трьома напрямками:

- виявлення фактів вчинення або підготовки кримінальних правопорушень;
- виявлення предметів і документів, що містять ознаки злочинної діяльності;
- виявлення осіб, які можуть бути віднесені до категорії підозрюваних, очевидців або потерпілих.

Ефективність здійснення пошуку фактичних даних про кримінальні правопорушення, вчинювані організованими групами чи злочинними організаціями, залежить від знання оперативним працівником: сфер діяльності організованої групи чи злочинної організації і місць вчинення кримінальних правопорушень їх учасниками; осіб, які є керівниками та членами злочинних спільнот, предметів і документів, які містять ознаки злочинної діяльності та власне самих ознак їх існування і вчинюваних ними кримінальних правопорушень.

За роки функціонування спеціалізованих підрозділів по боротьбі з ОЗ накопичено

певний досвід, осмислення якого і співвідношення з досвідом зарубіжних країн дають можливість викласти деякі перспективи вдосконалення діяльності оперативних підрозділів по запобіганню ОЗ.

Насамперед, запобігання ОЗ передбачає спрямування значних зусиль на дестабілізацію її середовища, і це надає певну специфіку заходам запобігання. Дестабілізацією переслідують створення перешкод, зривів планованих злочинів, стимулювання конфліктів у злочинному середовищі, виявлення в ній тактичних резервів оперативних підрозділів, тобто осіб, з якими можна вступити в конфіденційні відносини для розвитку оперативної розробки.

Тактичні прийоми дестабілізації різноманітні:

- направлене поширення інформації за допомогою негласних співробітників, анонімних телефонних повідомлень, ЗМІ;
- імітація вербування осіб, які здійснюють розробку організованих груп чи злочинних організацій, з метою створення каналів передачі їх лідерам спеціально підготовленої інформації чи дезінформації;
- переорієнтація лідерів;
- створення груп, що імітують самостійну злочинну діяльність.

Спеціально-кримінологічне запобігання здійснюється і відносно окремих лідерів злочинних формувань з метою нейтралізації їхнього впливу і суспільної небезпеки, насамперед, кримінальної мотивації, необхідної для злочинної діяльності. Вона може бути організована у формі компрометації активних учасників банди. Компрометація можлива за наявності двох умов, а саме: повинна бути використана така інформація про цих осіб, що свідчить про серйозне порушення ними неформальних норм злочинного середовища; інформація повинна бути використана тактично грамотно, зокрема, прямо вказувати на допущені цими особами порушення.

Показовим є такий приклад. З метою дискредитації лідера одного з бандитських угруповань на території Одеської області, оперативні співробітники вжили заходів до оприлюднення знайдених у нього при обшуку нотаток, де він склав детальний план створення єдиної злочинної організа-

ції із зазначенням усіх кримінальних авторитетів і розподіл їх ролей у цій організації. У результаті виниклого конфлікту ця особа втратила контроль за районом, найближчим йому оточенням і кількома фірмами [14].

Що стосується запобіжного впливу на рядових учасників організованих груп, то ними можуть бути: притягнення цих осіб до кримінальної, адміністративної або інших видів юридичної відповідальності; нагляд за їх поведінкою; запобігання про неприпустимість порушення закону, використання інших засобів правового контролю за поведінкою; залучення їх до співробітництва із правоохоронними органами; надання їм необхідної правової допомоги, допомоги у побуті та працевлаштуванні після звільнення з місць позбавлення волі; захист їхніх прав і законних інтересів; направлення цих осіб у необхідних випадках на примусове лікування від алкоголізму або наркоманії; використання антикриміногенного потенціалу родини, інших близьких цим особам зв'язків; надання психіатричної допомоги тим особам, які мають психічні відхилення, або направлення їх на примусове лікування; зміна їхнього світогляду за допомогою залучення з цією метою релігійних організацій.

У практиці правоохоронних органів, що діють по лінії боротьби з ОЗ діяльністю на великих підприємствах або територіях, які опинилися під контролем організованих груп, виникають ситуації, коли їх викриття реалізується за допомогою значних сил і засобів. У цьому випадку проводяться так звані великомасштабні операції, під якими зазвичай розуміється комплекс заходів слідчого, оперативно-розшукового, режимного характеру і силових дій, спрямованих на відновлення громадського порядку, правопорядку і нормального функціонування державних та інших установ, затримання або ліквідацію злочинців і здійснюваних спеціально зосередженими для вирішення цього завдання силами.

Також, варто запропонувати й превентивні заходи впливу, які повинні застосовуватися з дотриманням принципів законності, захисту прав і свобод, гуманності, а також принципу поєднання переконання і примусу, зокрема:

- 1) оголошення офіційного застереження;
- 2) постановка на оперативно-превентивний облік;
- 3) покладання судом обов'язків;
- 4) перевірка фінансового та майнового стану.

Офіційне застереження – роз'яснення уповноваженим підрозділом фізичній особі чи посадовій особі юридичної особи про те, що її дії створюють умови для виникнення чи реалізації загроз, пов'язаних з організованою злочинністю, а відтак є неприпустимим. Таке застереження оголошується у формі письмового інформування після проведення уповноваженим підрозділом перевірки та підтвердження відомостей щодо наявності визначених вище підстав. Воно адресується конкретній фізичній особі або керівнику (уповноваженій відповідальній посадовій особі) юридичної особи і повинне містити:

1) зазначення діяльності, що створює умови для реалізації загроз, пов'язаних з ОЗ, або підвищує зумовлені ними ризики, щодо неприпустимості здійснення якого фізична або посадова особа юридичної особи застерігається;

2) роз'яснення права оскарження офіційного застереження до вищої посадової особи державного органу.

Офіційне застереження оголошується в разі, якщо не є достатніх даних для постановки відповідної особи на оперативно-превентивний облік.

Постановка на оперативно-превентивний облік здійснюється уповноваженим підрозділом державного органу шляхом внесення відомостей про особу до бази даних про осіб, причетних до ОЗ. Постановці на такий облік підлягають:

– лідери і члени організованих злочинних угруповань, а також особи, що перебувають у статусі суб'єктів підвищеного злочинного впливу;

– особи, яким було оголошено офіційне застереження, якщо вони не припинили здійснювати дії, що створюють умови для виникнення чи реалізації загроз, пов'язаних з ОЗ.

Покладання обов'язків судом. Керівник уповноваженого підрозділу державного органу вносить клопотання уповноваженому прокурору для подання до суду

позову про покладання судом обов'язків на особу, причетну до організованого злочинного угруповання.

У клопотанні про покладання судом обов'язків вказуються:

а) прізвище, ім'я, по батькові та посада посадової особи уповноваженого підрозділу, що склала мотивоване клопотання;

б) прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання, характер роботи (заняття), основні джерела доходів, сімейний стан особи, на яку пропонується покласти певні обов'язки судом;

в) мотиви, на яких ґрунтується необхідність застосування покладених судом обов'язків;

г) види, тривалість і умови покладених обов'язків, пропорованих для призначення.

До клопотання додаються матеріали, що свідчать про суспільну небезпеку особи. Мотивоване клопотання про призначення покладених судом обов'язків розглядається судом за участю особи, якій пропонується призначити які покладає суд обов'язки, і уповноваженого прокурора. Клопотання про призначення особі покладених судом обов'язків розглядається судом протягом двадцяти чотирьох годин. Ознайомившись з матеріалами та вислухавши пояснення, суд виносить рішення про призначення особі покладених судом обов'язків або виносить мотивовану відмову в їх призначенні. Рішення про призначення особі покладених судом обов'язків вступає в силу з моменту його прийняття.

Перевірка фінансового та майнового стану здійснюється щодо осіб:

1) поставлених на оперативно-превентивний облік;

2) на яких судом покладено певні обов'язки.

Після набрання чинності судового рішення про постановку на оперативно-превентивний облік або про покладання певних обов'язків за рішенням керівника уповноваженого підрозділу державного органу, відповідним уповноваженим підрозділом здійснюється перевірка фінансового і майнового стану особи, щодо якої постановлене зазначене судове рішення. Перевірці підлягають обставини володіння майном, отримання доходів або документів, що підтверджують правомір-

ність придбання майна і законність отриманих доходів.

Підводячи підсумки наголосимо, що головний напрямок у запобіганні ОЗ у сучасних умовах – це боротьба, з нанесенням ударів по лідерам і по злочинним капіталам, забезпечення диференційованого підходу до рядових членів організованих угруповань. Поки ж в основному удар наноситься по рядовим учасникам, позбавляючись яких, лідери ОЗ нічого фактично не втрачають: вони відразу поповнюють свої ряди за рахунок нових молодих людей з числа безробітних, розчарованих у правомірних способах забезпечення своїх інтересів і потреб, особливо тими які пройшли «бойові» дії.

Потенціал підрозділів, котрі ведуть боротьбу з ОЗ достатньо великий для того, щоб нейтралізувати осередки злочинності, але для цього необхідно, як уявляється, мінімум три компоненти: політична воля держави (оскільки корупція і економічна злочинність набули достатньо великих масштабів); законодавча база (вдосконалення нормативного забезпечення запобігання); професійність працівників правоохоронних органів.

Список використаної літератури:

1. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Поняття і зміст спеціально-кримінологічного запобігання злочинам. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 2(13). С. 98–108.
2. Литвак О. Злочинність, її причини та профілактика. Київ: Україна, 1997. 167 с.
3. Кримінологія: навч. посібник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ: Атіка, 2009. 312 с.
4. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків : Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 2011. 120 с.
5. Приполов І. І. Тактика протидії злочинності підрозділами кримінальної поліції України: професійна готовність оперативного співробітника. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 400–403.
6. Туляков В. О. Вчення про жертву злочину: соціально-правові основи : автореф. дис. ... докт. юрид наук. Одеса, 2001. 36 с.

7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон від 18 лют. 1992 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
8. Малюк В. В. Сфери пошукової діяльності кримінальних правопорушень, вчинюваних злочинними спільнотами. *Правові новели*. 2020. № 10. Т. 3. С. 177–181.
9. Павленко С. О. Основи оперативно-розшукової тактики : монографія. Київ : Людмила, 2022. 624 с.
10. Пчолкін В. Д. Роль І. П. Козаченка у становленні та розвитку теорії ОРД в Україні. *Форум права*. 2011. № 2. С. 779–785.
11. Попередження і розкриття злочинів підрозділами карного розшуку: підручник / О. Ф. Долженков, Я. Ю. Кондратьєв; за заг. ред. Ю. Ф. Кравченка. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2000. 392 с.
12. Крупей С. Р. Удосконалення правового та організаційно-тактичного механізму використання поліцейського «під прикриттям». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 25–35.
13. Хірсін А.В. Криміналістичне забезпечення розслідування корисливо-насильницької організованої злочинної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2006. 291 с.
14. Вирок Розділянського районного суду Одеської області від 23 трав. 2018 р. Справа № 511/1257/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74177653>

Yepryntsev P. Special criminological measures to prevent organized crime in Ukraine

The article establishes that the main role in the prevention of organized crime belongs to operational units, which conduct proactive research on the activities of organized groups and criminal organizations, record factual data on criminal offenses committed or being prepared by them; overt and covert investigative measures; prevention of illegal actions; covert investigative (research) actions within the framework of a pre-trial investigation; search for criminals. Such special criminological prevention is carried out within the scope of operational-search, operational-verification, search-information.

Based on the functioning of organized groups and criminal organizations, to which the activities of operational units are directed, the directions of officially defined preventive activities are highlighted, in particular: a) criminal and investigative activities, the tasks of which are the prevention of crimes, detection, prevention, termination and disclosure of criminal activities, search for persons, who hide from pre-trial investigation bodies and the court, avoid serving a criminal sentence; b) operational-checking, the task of which is to ensure administrative and legal regimes with the help of operational-investigative forces, means and methods; c) search and information (information and analytical intelligence), the task of which is to obtain information about events or actions that pose a real threat to the security of Ukraine of any kind; d) mixed-type (non-criminal-legal) search, the task of which is to search for missing persons.

Within the framework of special criminological prevention, operative investigative prevention is distinguished, which is carried out mainly by covert measures, using the forces, means and methods of operative investigative activity, the main task of which is to prevent the commission of crimes by exercising a preventive influence on objects (organized groups and criminal organizations; individual members of such groups) by using methods of psychological influence (transfer of necessary information, persuasion, coercion, suggestion). Attention is also focused on such preventive measures of influence, which are applied in compliance with the principles of legality, protection of rights and freedoms, humanity, as well as the principle of combining persuasion and coercion: announcement of an official warning; putting on operational and preventive accounting; verification of financial and property status; imposition of duties by the court.

Key words: *organized crime, criminal offense, prevention, operational units, operational and investigative measures, operational and investigative prevention.*